

เทศกาลชิงเม้ง: กรณีศึกษาเปรียบเทียบชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกรุงเทพมหานคร
และชาวจีนในเมืองซัวเถา

QingMing Festival : A comparative study of practices
of the ChaoZhou Chinese in Bangkok and ChaoZhou people in ShanTou

❖ *Lan YanDan* ❖

เทศกาลชิงเหม้ง: กรณีศึกษาเปรียบเทียบชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และชาวจีนในเมืองซัวเถา

QingMing Festival : A comparative study of practices of the ChaoZhou Chinese
in Bangkok and ChaoZhou people in ShanTou

❖ Lan YanDan¹ ❖

❖ นริศ วชิรานนท์² ❖

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย ลักษณะ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับของเซ่นไหว้ในเทศกาลชิงเหม้งของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนในเมืองซัวเถา สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยศึกษาเปรียบเทียบเทศกาลชิงเหม้งในช่วง พ.ศ. 2550-2560 รวมถึงศึกษาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนในเมืองซัวเถา ข้อมูลหลักได้จากเอกสารทุติยภูมิและปฐมภูมิ ประกอบการสัมภาษณ์กลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยและจีนแต้จิ๋วในจีน แล้วนำผลการศึกษาเหล่านั้น นำมาเขียนด้วยการพรรณานวเคราะห์

เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ทรงขึ้นครองราชย์แล้วชาวจีนแต้จิ๋วได้เข้ามาทำการค้า และอพยพมายังกรุงธนบุรีเป็นจำนวนมาก ทำให้ประชากรชาวจีนโพ้นทะเลในไทยเพิ่มขึ้นจาก 230,000 คนใน พ.ศ. 2368 เป็น 792,000 คนใน พ.ศ. 2453 และใน พ.ศ. 2475 ประชากรไทยถึง 12.2% เป็นชาวจีนโพ้นทะเล จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าคนจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ฉะเชิงเทรา และชลบุรีเป็นส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำการค้ามากกว่าการเกษตร จากลักษณะนิสัยของชาวจีนพบว่าชาวจีนและลูกหลานจีนมีความอดทน ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู และยังคงยึดวัตรปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิม ขนบธรรมเนียมเหล่านี้แสดงออกด้วยการเซ่นไหว้บรรพบุรุษของตน ผ่านเทศกาลในรอบปี

จากการศึกษาพบว่า รัฐบาลจีนในปัจจุบันได้กำหนดให้เทศกาลชิงเหม้งเป็นวัน "เทศกาลทำความสะอาดสุสานของประชาชนชาติ" เพื่อยกย่องการแสดงออกถึงความกตัญญู รำลึกถึงญาติมิตรที่ล่วงลับไป เทศกาลชิงเหม้งนี้รัฐบาลประกาศให้มีวันหยุดงาน 3 วัน เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ.2550 จากการศึกษาเปรียบเทียบของที่ใช้เซ่นไหว้ ค้นพบความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่มีอยู่ ซึ่งมีทั้งความเหมือนและความแตกต่าง ทว่าส่วนใหญ่มีนัยเหมือนกัน ส่วนแก่นแกนของพิธีกรรมที่แฝงอยู่คือกลไกสำคัญในการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ผลของการเซ่นไหว้เชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษจะได้อุปถัมภ์ปกป้องทำให้ลูกหลานเจริญรุ่งเรือง

ปัจจุบันพิธีกรรมชิงเหม้งในประเทศไทยไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ทว่าในประเทศจีนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นมากในอนาคต คือ การจ้างคนไปไหว้แทนที่สุสาน การเซ่นไหว้ผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์ ดั้งเดิมเหตุปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน เช่น ศพเปลี่ยนจากการฝังเป็นการเผา ลูกหลานทำงานห่างไกลจากบ้านเกิด เทคโนโลยี สังคมออนไลน์ รูปแบบความเชื่อที่ไม่เคร่งครัดเหมือนก่อน เป็นต้น

คำสำคัญ : พิธีกรรม เทศกาลชิงเหม้ง ชาวจีนแต้จิ๋ว ประเทศไทย ประเทศจีน

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Abstract

This research aimed to study the meaning, characteristics and culture as relevant to the Qingming Festival of Chaozhou Chinese in Bangkok, Thailand and in Shantou, China during the year 2007-2020, by comparing as well as studying factors affecting the Chaozhou Chinese population in both areas. The primary data were from the interviews of Chaozhou Chinese in Thailand and China and the secondary data were from literature review. The data were analyzed by using descriptive analysis.

During the time that the King Thonburi ruled the kingdom, Chaozhou Chinese came to trade and immigrated in a large number to Thonburi. The population of Chinese overseas in Thailand increased from 230,000 in 1825 to 792,000 in 1910, and in 1932, 12.2% of Thai population was Chinese overseas. The study found that the majority of Chaozhou people lived in Bangkok, Chachoengsao and Chonburi Provinces, having trading careers. Their characters were tolerance, diligence, economizing, honesty, and gratefulness, derived from the traditional customs through the respectful sacred, the Qingming ritual. This ritual continued as the festive

tradition. In addition, it was found that Chaozhou Chinese in China had the great Qingming ritual. The Chinese government scheduled Qingming Day as the national day, called “Ancestors Day or Tomb Sweeping Day.” This was organized to commemorate their ancestors together with the entire Chinese nation with three days off, since December 2007. Based on the study, the role of the Qingming ritual of Chaozhou Chinese in Thailand and China were both similar and different. But most of them are the same offerings and respect for their ancestors, or to express gratitude to their ancestors.

At present, Trend of change to increase in the future is to hire people to pay respect to the graveyard. Such as paying homage through the computer screen. As a matter of fact, many factors, such as the burial, change from burial to burning. Which has many factors effecting the ritual and ways of life such as social and environmental changes, technology social media mental states, and beliefs.

Keywords : *Ritual, Chaozhou people, Chinese, Thailand, Qingming Festival, Traditional Belief.*

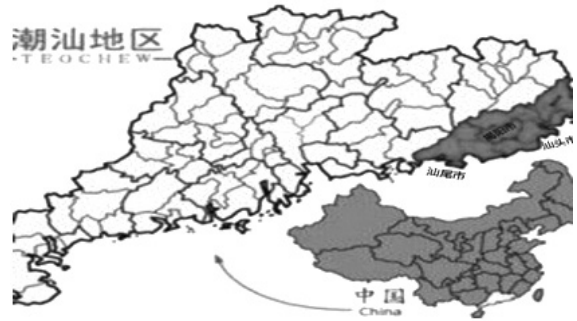
บทนำ

ผู้วิจัยจำได้ชัดเจนว่าการไปชิงเหม้งครั้งแรกนั้น คือช่วงฤดูใบไม้ผลิปี ค.ศ. 1992 ซึ่งกำลังย่างเข้าอายุ 4 ขวบ ดิฉันถามพ่อว่าทำไมต้องไปชิงเหม้งกัน พ่อบอกว่า “วันชิงเหม้งเป็นวันที่สำคัญมากที่สุดของครอบครัว เลยต้องไปไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน ปู่ย่าตายาย ฯลฯ ของเราอยู่ที่นั่น” ซึ่งไปกันทั้งครอบครัวโดยมีพ่อแม่และญาติพี่น้องเดินขึ้นไปบนภูเขา เป็นช่วงหน้าหนาว เป็นช่วงเวลาที่มียาอากาศหนาวเย็นและจะเป็นช่วงที่ท้องฟ้าแจ่มใส มีพื้นที่หญ้ากำลังขึ้น มีต้นไม้ใบหญ้าเขียวชอุ่มสวยงาม มันช่างเป็นเรื่องที่แปลกมากเลยที่ดิฉันยังจำได้อย่างแม่นยำ และมันก็เป็นสิ่งที่ยังอยู่ในความทรงจำของดิฉัน

คำว่า “เทศกาลชิงเหม้ง” (清明节) เริ่มมีขึ้นในสมัยราชวงศ์ฮั่น สมัยโบราณเริ่มต้นขึ้นด้วยพิธีการในการฝังศพของจักรพรรดิฉิน หลังจากนั้นชาวบ้านได้เลียนแบบพิธีการฝังศพในสมัยจีนโบราณและกลายเป็นที่กำหนดเป็นประเพณีหนึ่งของจีน ความเป็นมาของชื่อที่ว่า “ชิงเหม้ง” ในสมัยราชวงศ์ฮั่น (《淮南子·天文训》中说: “春分后十五日, 斗指乙, 则清明风至”) นั้นมาจาก “สภาพอากาศที่สดใสและปลอดโปร่ง” ดังนั้น จึงตั้งชื่อเทศกาลว่า ชิงเหม้ง ซึ่งหมายถึง “สดใสสะอาด” จนกระทั่งสมัยราชวงศ์ถังถึงได้เปลี่ยนมาเป็นเทศกาลสำคัญของปี ในตอนแรกผู้คนเพียงแค่ทำ “ประเพณีเทศกาลทานสือ (寒食节) หรือประเพณีเทศกาลอาหารเย็น” เท่านั้น และมีการเพิ่มพิธีกรรม การทำสะอาดสุสานในสมัยราชวงศ์ถัง

พิธีกรรมและประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม (อิดา โมสิกรัตน์, 2559) เป็นเครื่องสร้างระเบียบแก่สังคมมนุษย์และเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจนรวมถึงผลของการแสดงพฤติกรรมตลอดจนแสดงให้เห็นถึงแนวคิด ความเชื่อที่สะท้อนถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นมา ความสำคัญ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรมในสังคม ดังนั้นประเพณีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

การรักษาคุณค่าวัฒนธรรมที่ดีจำเป็นต้องมีกระบวนการเรียนรู้เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญในอันที่จะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจในคุณค่าที่แท้จริง เนื่องจากปัญหาที่มนุษย์สร้างขึ้นมามีหลายประการ นับเป็นสิ่งที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมซึ่งมักจะไปด้วยกันเสมอ และสิ่งเหล่านี้ก็มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมด้วย คือการปกป้องรักษา ดูแลเอาใจใส่ สืบสานวัฒนธรรม

ภาพที่ 1 แผนที่ชาวจีนแต้จิ๋วในมณฑลกว่างตุ้งประเทศจีน ที่มา: ออนไลน์. (ผู้วิจัยปรับปรุงข้อมูลแผนที่)

ภาพที่ 2 แผนที่ชาวแต้จิ๋วในประเทศไทย ที่มา: ออนไลน์. (ผู้วิจัยปรับปรุงข้อมูลแผนที่)

ที่มีอยู่มิให้สูญหาย และประชาสัมพันธ์เผยแพร่ กระจายข่าวให้บุคคลอื่นได้รับรู้รับทราบถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ตลอดจนการทํานุบำรุง บูรณะซ่อมแซมให้อยู่ได้ยาวนาน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพิธีกรรมเทศกาลชิงเหม้ง ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวจีนแต้จิ๋ว ถือเป็น

แสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ อันเป็นไปตามครรลองวิถีของจีน ที่เน้นเรื่องความกตัญญูเป็นหลัก รวมถึงความเชื่อในสิ่งที่ยังมองไม่เห็น อย่างภูตผีเทวดาอันนำไปสู่พิธีกรรมเช่นไหว้เป็นพิธีกรรมในระดับครอบครัวและเครือญาติที่นับถือกันเท่านั้น อีกทั้งในการประกอบพิธีกรรมและธรรมเนียมปฏิบัติการเช่นไหว้ยังคงเหมือนเดิมหรือแตกต่าง ทั้งในสภาพของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยกระบวนการที่ทำให้สังคมอยู่ในภาวะทันสมัย แต่ยังคงมีพิธีกรรมที่จะต้องปฏิบัติคงเหลืออยู่ ซึ่งพิธีกรรมในเทศกาลเซ็งเม้งยังสื่อให้ทราบถึงความหมายสำคัญวิถีชีวิตและรูปแบบสังคมของชาวจีนแต่จิว และยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของครอบครัวชาวจีนแต่จิวอย่างสมบูรณ์ จึงเป็นการนำวิจัยที่นำไปสู่คำถามเพื่อทำการศึกษารเปรียบเทียบชาวจีนแต่จิวในจังหวัดกรุงเทพมหานครประเทศไทยและชาวจีนในเมืองซัวเถาในประเทศจีนของพิธีกรรมลักษณะการถ่ายทอด การเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทต่างๆ ของสังคม รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงดั้งเดิม ซึ่งจะได้รับผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบ ลักษณะ และประเพณีของเซ่นไหว้ที่เกี่ยวข้องเทศกาลเซ็งเม้งของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนในเมืองซัวเถา
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในการประกอบพิธีเทศกาลเซ็งเม้งของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนในเมืองซัวเถาของเทศกาลเซ็งเม้งในช่วง พ.ศ. 2550-2560
3. เพื่อศึกษาแนวโน้มของการประกอบพิธีไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลเซ็งเม้ง และปัจจัยส่งผลต่อการประกอบพิธีเทศกาลเซ็งเม้งของกลุ่มชาวจีนแต่จิวในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนในเมืองซัวเถา

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการศึกษาวิจัยด้วยการเดินทางโดยศึกษาเทศกาลเซ็งเม้ง ของชาวจีนแต่จิวในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนในเมืองซัวเถา ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวจีนแต่จิว
2. ศึกษาประวัติและความเป็นมาของชาวจีนแต่จิว ในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนในเมืองซัวเถา (ShanTou)
3. สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยแบบสัมภาษณ์ของชาวจีนแต่จิว ในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนในเมืองซัวเถา (ShanTou)
4. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างชาวจีนแต่จิวในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนในเมืองซัวเถา (ShanTou)
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในด้านความหมาย รูปแบบ ลักษณะและพิธีกรรมในการปฏิบัติ การเซ่นไหว้ การแต่งกาย ความเชื่อ ในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนในเมืองซัวเถา (ShanTou)

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

- 1.5.1 กลุ่มตัวอย่าง ประชากร 40 คน (ลูกหลานชาวจีนแต่จิวในประเทศไทย 20 คน และ คนจีนแต่จิว 20 คน) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ กลุ่มแรกเป็นคนจีนในประเทศไทย หรือ ลูกหลานจีนในประเทศไทยที่มีประสบการณ์ในการร่วมงานเทศกาลเซ็งเม้ง อายุตั้งแต่ 49 ปีขึ้นไป กลุ่มที่สอง เป็นคนจีนแต่จิวในเมืองซัวเถาอายุตั้งแต่ 45 ปี ขึ้นไป ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีความเต็มใจและเวลาในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย จำแนกเป็นกลุ่มเฉพาะดังนี้ คือ
 - 1) นักวิชาการหรือผู้นำชุมชนในเมืองซัวเถา อายุ 49 ปี ขึ้นไป จำนวน 10 คน
 - 2) ผู้นำองค์กร ที่เกี่ยวข้องในเมืองซัวเถา อายุ 45 ปี ขึ้นไป จำนวน 10 คน
 - 3) ผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ร้านขายของเซ่นไหว้ กับชุมชนมีอายุ 49 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน
 - 4) คณะองค์ กรสมาคมมูลนิธิจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย อายุ 49 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน
- 1.5.2 เนื้อหา/พื้นที่ ข้อมูลด้วยเอกสารเกี่ยวกับพิธีกรรมความเชื่อ ในเทศกาลเซ็งเม้งเขตชาวจีนแต่จิวในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนในเมืองซัวเถาปี พ.ศ.2550-2560 ศึกษากลุ่มคนจีนแต่จิวหรือลูกหลานคนแต่จิวในกรุงเทพฯ กับกลุ่มคนแต่จิวที่เกิดในเมืองซัวเถา สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นหลัก
- 1.5.3 ช่วงเวลา ปีพ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2560

ผลการงานวิจัย

ผลการศึกษาเปรียบเทียบหัวข้อ “กรณีศึกษาเปรียบเทียบเทศกาลชิงเผิงของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนในเมืองซัวเถา” สามารถสรุปได้ดังนี้

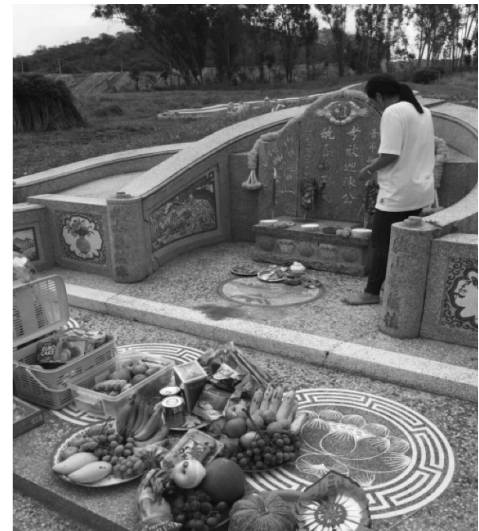
1. การจัดเตรียมของสำหรับเซ่นไหว้ของชาวแต้จิ๋วในไทยและจีน

ชาวจีนเริ่มอพยพเข้ามาพำนักอาศัยในแผ่นดินที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังปรากฏว่าได้มีการส่งคณะทูตจากจีนมายังราชสำนักแห่งอาณาจักรสุโขทัย และมีการส่งคณะทูตไทยไปยังปักกิ่งเช่นกัน ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในระยะแรกส่วนใหญ่มาจากทางตอนใต้ของจีน เราอาจจำแนกชาวจีนอพยพจากกลุ่มภาษาและภูมิภาคได้กลุ่มจีนแต้จิ๋ว โดยมาจากตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกวางตุ้งแล้วอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ฉะเชิงเทรา และชลบุรีเป็นส่วนใหญ่ ทำมาหากินโดยการค้าขายมากกว่าการทำนา ดังนั้นการจัดเตรียมของสำหรับเซ่นไหว้ส่วนใหญ่เป็นมีกระดาดเงินทอง เทียน ธูป ซา เหล้า อาหารผลไม้ ขนมและเครื่องดื่มฯ ซึ่งจะต้องมีความหมายในเชิงสิริมงคล เช่น เนื้อสัตว์ หมู หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ ไก่ หมายถึง ความเป็นสิริมงคลและความขยันขันแข็ง เป็ดและปู หมายถึง การได้ตำแหน่ง

ข้าวสาหลี ข้าวฟ่าง เป็นต้น ต่อมาได้พัฒนาไปตามกำลังการผลิตและยกระดับการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ของสำหรับเซ่นไหว้ของชาวจีนแต้จิ๋วจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ผู้วิจัยวิเคราะห์การจัดเตรียมของสำหรับเซ่นไหว้ของชาวจีนแต้จิ๋วได้ผลการศึกษาดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การจัดเตรียมของสำหรับเซ่นไหว้ของชาวแต้จิ๋วไทยและจีน

รายการ	ไทย	จีน
หมู	✓	✓
ไก่	✓	✓
เป็ด	✓	×
แกะ	✓	✓
เทียน	✓	✓
ธูป	✓	✓
กระดาดเงินทอง	✓	✓
เหล้า	✓	✓
ขนม	✓	✓
ผลไม้	✓	✓

ภาพที่ 3 รูปการจัดเตรียมของสำหรับเซ่นไหว้ของชาวแต้จิ๋วในไทย
ที่มา: ภาพถ่าย. (ผู้วิจัย)

ภาพที่ 4 รูปการจัดเตรียมของสำหรับเซ่นไหว้ของชาวแต้จิ๋วในจีน
ที่มา: ภาพถ่าย. (ผู้วิจัย)

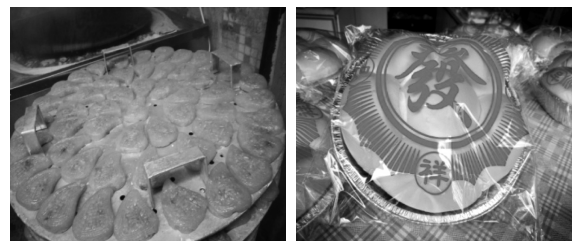
ชาวแต้จิ๋วจีนและชาวแต้จิ๋วไทยนิยมใช้เทียน รูป หมู ไก่ เป็ด แกะ กระดาษเงินทอง เหล้า ขนม และผลไม้เป็นของเซ่นไหว้ เทศกาลเซ็งเม้งประจำ ซึ่งมีความหมายในเชิงสิริมงคล ซึ่งเป็นประเพณีที่เปี่ยมด้วยทรงคุณค่าความหมายและมีบทบาทในการดำรงคุณธรรม ความดีงาม ยังความสุขแต่สังคัม โดยการจัดเตรียมของสำหรับเซ่นไหว้ในเมืองไทยไม่มีชาและปู ซึ่งเมืองจีนจะมีของเซ่นไหว้แบบนี้

ตารางที่ 2 อาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีของเซ่นไหว้ไทยและจีน

รายการ	ไทย	จีน
ไก่ต้ม	✓	✓
หมูสามชั้น	✓	✓
ขนม	✓	✓
ขนมถั่วฝู	✓	✓
สับปะรด	✓	×
น้ำชา	✓	✓
เต๋เหลี้ยว	✓	✓
ขนมเต๋า (ขนมกุ๋)	✓	✓
ข้าวเหนียวกวน	✓	✓
ประทัด	✓	✓
กระดาษเงิน	✓	✓
รูปเทียน	✓	✓

ภาพที่ 5 รูปอาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีของเซ่นไหว้ในไทย
ที่มา: <https://health.kapook.com/view21160.html>
สืบค้นเมื่อวันที่ 28/05/2560

ภาพที่ 6 รูปอาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีของเซ่นไหว้ในจีน
ที่มา: ภาพถ่าย. (ผู้วิจัย)

ในช่วงเทศกาลเซ็งเม้งไม่ว่าเป็นชาวแต้จิ๋วไทยหรือชาวแต้จิ๋วจีนมีการนิยมใช้หมูสามชั้น ขนมน้ำตาลทรายแดง เนื้อหมู ไก่ต้ม อาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีของเซ่นไหว้เมื่อสมัยและวิธีประกอบพิธีกรรมอาหารก้าวหน้าขึ้นชาวจีนแต้จิ๋วได้สร้างอาหารที่ประกอบขึ้นมา การประกอบพิธีกรรมนี้ ชาวแต้จิ๋วมีความเชื่อในเรื่อง พระภูมิเจ้าที่ นรก สวรรค์ วิญญาณบรรพบุรุษ ภูตผี วิญญาณเร่ร่อน การทำมาหากิน เคล็ด ชาติภพ เช่น ชาวจีนเชื่อว่า การนำสิ่งของไปเซ่นไหว้ที่หลุมศพ การพูนดินที่หลุม การโปรยกระดาษสีต่างๆ เพราะเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู รู้คุณต่อบรรพบุรุษ ผู้มีพระคุณ เป็นการบอกเล่าแก่สังคมาว่าตนยังคงระลึกถึงผู้มีพระคุณอยู่เสมอ เนื่องจากชาวจีนแต้จิ๋วเชื่อว่า คนที่ตายไปแล้วไม่ได้ไปไหน ยังคงดำเนินชีวิตอยู่ในอีกโลกหนึ่ง และอาจจะต้องการความช่วยเหลือจากมนุษย์เหมือนกับที่มนุษย์ต้องการความช่วยเหลือเช่นกัน

ตารางที่ 3 การประกอบพิธีกรรมเทศกาลเซ็งเม้งไทยและจีน

รายการ	ไทย	จีน
นำอาหาร ขนม และผลไม้ ใส่ภาชนะเป็น ๒ ชุด (เล็ก-ใหญ่)	✓	✓
ไก่ต้ม, หมูต้มและเส้นบะหมี่สดใส่ถาดเดียวกัน	✓	✓
นำขนมแต่ละชนิดใส่จานแยกเป็นแต่ละชนิด	✓	✓
สับกระดาษใส่จานละ ๑ ลูก	✓	×
น้ำชาที่ละ ๒ ถ้วยชาเล็ก (ถ้วยตะไล)	✓	✓
อาหารชุดใหญ่ให้วางไว้หน้าหลุมฝังศพ บรรพบุรุษ ชุดเล็กไว้สำหรับเจ้าที่	✓	✓
จุดธูป-เทียนสำหรับบูชา (เทียน ๒ เล่ม, ธูป ๒ เล่ม ตั้งไว้บูชาบรรพบุรุษและเจ้าที่)	✓	✓
เมื่อธูปหมดไปประมาณ ๑/๒ เล่ม ให้เผากระดาษเงินให้แก่บรรพบุรุษ และเผากระดาษทองที่เคารพแก่เจ้าที่	✓	✓
ให้อาหารกระดาษเงินวางบนหลุมฝังศพของบรรพบุรุษ	✓	✓
ให้จุดประทัดเป็นอันเสร็จพิธีกรรม	✓	✓

ภาพที่ 7 รูปการประกอบพิธีกรรมเทศกาลเซ็งเม้งในไทย
ที่มา: ภาพถ่าย. (Sine Chevasutthisin ถ่ายภาพ วันที่ 26/03/2560)

ภาพที่ 8 รูปการประกอบพิธีกรรมเทศกาลเซ็งเม้งในจีน
ที่มา: ภาพถ่าย. (ผู้วิจัย)

การประกอบพิธีกรรมนี้ เป็นพิธีกรรมที่แสดงถึงความกตัญญูตเวทีที่มีต่อบรรพบุรุษ แสดงถึงการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสะท้อนให้เห็นถึงความรักใคร่สามัคคีกัน นอกจากนี้ยังทำให้เหล่าเครือญาติได้มาร่วมพิธีกรรมนี้ได้พบปะสังสรรค์ กินเลี้ยงกันหลังจากเสร็จพิธี เป็นการสร้างสายสัมพันธ์ภายในครอบครัวและเหล่าเครือญาติ

2. ความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษของชาวแต้จิ๋วไทยและจีน

ไม่ว่าเป็นชาวแต้จิ๋วไทยและจีนล้วนต่างก็มีความเชื่อ ความเชื่อของชาวแต้จิ๋วสองกลุ่มนี้เหมือนกันมาก ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างด้านความเชื่อของชาวแต้จิ๋วไทยและจีน ชาวแต้จิ๋วมีความเชื่อในเรื่อง พระภูมิเจ้าที่ นรก สวรรค์ วิญญาณบรรพบุรุษ ภูตผี วิญญาณเร่ร่อน

การทำมาหากิน เคล็ด ชาติภพ เช่น ชาวจีนเชื่อว่าการนำสิ่งของไปเซ่นไหว้ที่หลุมศพ การพูนดินที่หลุม การโปรยกระดาษสีต่างๆ เพราะเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณต่อบรรพบุรุษ โดยมีผลการเปรียบเทียบดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ความเชื่อของชาวจีนและคนไทย

รายการ	ไทย	จีน
ความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษ	✓	✓
พระภูมิเจ้าที่	✓	×
วิญญาณบรรพบุรุษ	✓	✓
วิญญาณเร่ร่อน	✓	✓
เคล็ด	✓	✓
การทำมาหากิน	✓	✓
ชาติภพ	✓	✓
ภูตผี	✓	✓
ศาสนาพุทธ	✓	✓

ความเชื่อของชาวจีนสองกลุ่มนี้เหมือนกันมาก ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างด้านความเชื่อของชาวจีนและคนไทย ชาวจีนมีความเชื่อในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษ พระภูมิเจ้าที่ นรก สวรรค์ วิญญาณ บรรพบุรุษ วิญญาณเร่ร่อน การทำมาหากิน เป็นต้น แต่ก็มีส่วนต่าง เช่น ชาวจีนไม่เชื่อเรื่องเคล็ดและไม่ได้นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ชาวจีนเชื่อว่าการนำสิ่งของไปเซ่นไหว้ที่หลุมศพ การพูนดินที่หลุม การโปรยกระดาษสีต่างๆ เพราะเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณต่อบรรพบุรุษ

ตารางที่ 5 เหตุผลที่ชาวจีนมีความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษและศาสนาพุทธ

รายการ	ไทย	จีน
ความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษ	ชาวจีนเชื่อว่าถ้าไม่มีบรรพบุรุษก็ไม่มีพวก แต่จิว ถ้าไม่เชื่อบรรพบุรุษ ไม่ไหว้บรรพบุรุษ ชาติหน้าจะไม่ได้เกิดเป็นคน ต้องเกิดเป็นต้นไม้	ชาวจีนเชื่อว่าเมื่อบรรพบุรุษเสียชีวิตแล้ว วิญญาณของบรรพบุรุษจะเปลี่ยนเป็นเทพเจ้าคุ้มครองพวกชาวจีน ถ้าไม่ประกอบพิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษให้ดี บรรพบุรุษจะทำร้ายต่อลูกหลาน ซึ่งเชื่อว่าบรรพบุรุษที่เป็นผีนั้นมีทั้งให้ดี และให้ร้ายต่อรุ่นหลาน
ศาสนาพุทธ	ศาสนาให้ข้อดี สอนคนเป็นคนดี	ชาวจีนเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว จะช่วยทำให้ชีวิตพวกแต่จิวดีขึ้น โดยที่ไม่ได้นับศาสนาใดๆ

ความเชื่อของชาวจีนและคนไทยเหมือนกัน คือ ชาวจีนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษหรือนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งชาวจีนและคนไทยที่มีความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษเชื่อว่า ถ้าไม่ไหว้บรรพบุรุษ ชาติหน้าจะไม่ได้เกิดเป็นคน ชาวจีนที่นับถือศาสนาพุทธเชื่อว่าศาสนาพุทธสอนให้คนเป็นคนดี ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และช่วยทำให้ชีวิตของพวกเขาแต่จิวดีขึ้น การเซ่นไหว้หน้า

สรุปและอภิปรายผล

การปฏิบัติพิธีกรรมในเทศกาลเซ่งเม้งเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมที่สุสานของชาวจีนของประเทศไทยและจีนในช่วงเวลาโดยชาวจีนในประเทศไทยกับชาวจีนในประเทศสาธารณประชาชนจีนมีเชื้อสายเดียวกัน แม้ว่าชาวจีนไทยเป็นกลุ่มหนึ่งซึ่งอพยพมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่สังคมสิ่งแวดล้อมและภูมิอากาศทำให้วัฒนธรรมของชาวจีนที่อยู่ในประเทศไทยเปลี่ยนไป แม้ว่าจะทำให้วัฒนธรรมและประเพณีของชาวจีนไทยและจีนมีความแตกต่างกัน แต่ก็ยังคงความเหมือนไว้หลายด้าน ซึ่งเอกวินัย ณ ถลาง (2544:42) ได้อธิบายว่า ภูมิปัญญา มีความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความจัดเจน ที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบอบนี้เวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาการสืบสานกับมา โดยมีผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ในพื้นที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น จากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันและรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคม

และวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น เช่น หากเราบรรยายถึงลักษณะของกลุ่มชาวจีนส่วนใหญ่ยังคงคงยึดมั่นในในแนวทางการดำรงชีวิตอย่างบรรพบุรุษ ยึดถือคติความเชื่อของตนอย่างเหนียวแน่น และปฏิบัติสืบทอดต่อกันมายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อเกี่ยวกับความกตัญญูต่อวิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ เพราะชาวจีนเชื่อว่าสิ่งนี้จะประทานความสุข ความเจริญ และความโชคดีให้ได้ (ปัญญา เทพสิงห์, 2542 : 72)

จากการศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของเทศกาลเซ็งเม้งของชาวแต้จิ๋วในประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่าการเซ่นไหว้ช่วงเวลาเดียวกัน วันที่ 4 เมษายนของทุกปีเป็นหลัก รวมถึงเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน เพราะชาวจีนแต้จิ๋วเชื่อว่าการทำพิธีกรรมที่สุสานต้องก่อนหรือหลัง 3 วัน ถือว่าวิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับจะสามารถรับของเซ่นไหว้ได้ทั้งหมด อีกอย่างการพูดภาษาจีนแต้จิ๋วเดียวกัน อาจเป็นไปได้ว่าชุมชนชาวจีนส่วนมากเป็นชาวจีนแต้จิ๋วจึงใช้ภาษาจีนแต้จิ๋วเป็นภาษากลาง ฉะนั้นภาษาจีนกลุ่มอื่น เช่น ภาษาจีนแคะ ภาษาจีนไหหลำ อาจจะนำไปใช้สื่อสารกัน เป็นการเฉพาะในครอบครัวหรือญาติสนิทเท่านั้น ทำให้เห็นถึงการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของภาษาจีนแต้จิ๋วที่สอดแทรกเข้าไปมีบทบาทต่อภาษาจีนกลุ่มอื่นๆ และยังรวมถึงประเพณีและวัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋วต่อบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมของชาวจีนแต้จิ๋วอีกด้วย การประกอบพิธีกรรมเทศกาลเซ็งเม้งไทยและจีนต่างกัน เช่น อาหารที่ประกอบเซ่นไหว้ ไก่ต้ม หมูต้มและเส้นบะหมี่สด สับปะรด เต้เหลี้ยว เป็นต้น

บทบาทและความเชื่อของเซ็งเม้งชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวจีนแต้จิ๋ว มีผลกระทบต่อทางด้านจิตใจและจิตนิสัยของผู้ปฏิบัติพิธีกรรมในเทศกาลเซ็งเม้ง แต่สังคม สิ่งแวดล้อมและภูมิอากาศทำให้วัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋ว ที่อยู่ในประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าจะทำให้วัฒนธรรมของชาวจีนแต้จิ๋ว และจีนมีความแตกต่างกัน แต่ก็ยังคงความเหมือนไว้หลายด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2548 : 4) ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมและประเพณี มีลักษณะเป็นระบบ จึงเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ มีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น การเซ่นไหว้ที่สารแล้วมีความรู้สึกสบายใจการแสดงความกตัญญู ผลกระทบต่อทางสังคมและวัฒนธรรมมีผลทางด้านสังคมและการสืบทอดภูมิปัญญา

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเปรียบเทียบเทศกาลเซ็งเม้งของชาวจีนแต้จิ๋วในจังหวัดกรุงเทพมหานครและชาวจีนในเมืองซัวเถา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยดังนี้

1. ควรศึกษาวิจัยในลักษณะศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับวิถีชีวิตหรือความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายแต้จิ๋วในการสร้างสุสานบรรพชน เพื่อจะได้เข้าใจถึงความเป็นมาและความเป็นไปในอนาคต
2. ควรศึกษาวิจัยเรื่องวิวัฒนาการความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการเซ่นไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนท้องถิ่นอื่นๆ ในประเทศจีน และศึกษาเปรียบเทียบกับชาวจีนในประเทศไทย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาหัวข้อที่เกี่ยวข้องต่อไป

บรรณานุกรม

- ศิระนันท์ รัตนสมจิตร. (2547). เชิงเม้ง: ความหมาย พิธีกรรม และความเปลี่ยนแปลง. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา)
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2530). ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: Inventing Traditions” ของเอริคฮอบสบอว์มวารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. 21 (1).
- สมิทร ปิติพัฒน์. (2525). “การเปลี่ยนแปลงครอบครัวจีนในประเทศไทย” วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. 1, 1 : 117 - 131.
- เสียวจิ๋ว. (2554) ตัวตน “คนแต่จิ๋ว”. กรุงเทพมหานคร: มติชน
- Lan Changlong. (2555). การตั้งถิ่นฐานและการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- Lu Juan (2014). 非物质文化遗产视野下的清明节研究 (Master of History, Henan University).
- Ren Zhiyuan. (2551). เรื่อง ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษของชาวจีนกับชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา (วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ)
- QIU Shou. (2011). Qing Ming Festival and The Chinese folk belief. (South-Central University for Nationalities).
- Zhang xiaoJing. (2557) บทบาททางสังคมด้านศาสนาและวัฒนธรรมจีนของมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง พ.ศ.2543 - 2557. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

สารสนเทศออนไลน์

- กระปุกดอทคอม (2560, พฤษภาคม 28). ของไหว้ตรุษจีน 2560 ของไหว้ตรุษจีนไหว้เจ้าที่ มีอะไรบ้าง. [เว็บไซต์]. สืบค้นได้จาก : <https://health.kapook.com/view21160.html>
- Blogspot. (2559 พฤษภาคม 22). ลอยอังคาร พิธีงานศพ ลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ. [เว็บไซต์]. สืบค้นได้จาก : <http://xn--42cf4fgg-2cb6al.blogspot.com/2013/11/funeral.html>